

NEVEZETES PER
LŐCSEI POLGÁROK
KÖZÖTT.

1421-1429.

ADALÉK MAGYARORSZÁG JOGTÖRTÉNETÉHEZ.

WENZEL GUSZTÁV,

R. TANTÓL.

(Olvastatott a M. T. Akadémia 1872. december 9-iki ülésén.)

PEST, 1873.
EGGENBERGER FERDINÁND M. AKAD. KÖNYVÁRUSNÁL.
(HOFFMANN ÉS MOLNÁR.)

Nevezetes városi per több löesei polgár közt.

1421—1429.

Adalék Magyarország jogtörténetéhez.

Hazai jogtörténetünk egyik elhanyagoltabb részére vagyok bátor a tisztelt Akadémia figyelmét kikérni, mely mindamellett jogéletünk multjának szempontjából kiváló fontossággal és érdekléssel bír. Értem városaink jogtörténetét.

Régóta el van ismerve a történelemben, hogy mi nagy jelentősége volt a városoknak minden időben az európai civilizáció, sőt úgyszólván általán véve a nemesebb cultura emelésében. Olaszhon, Franciaország, Anglia és Németország egyaránt bizonyítja azon hatalmas befolyást, melyet a városok ezen tekintetben gyakoroltak.

Hazánkban a városoknak és a városi életnek egészen sajátos jelleme volt. De ezeknek culturai missióját is Magyarország jogtörténete nem kevésbé mint köztörténete hangosan hirdetik.

Itt egyedül a jogtörténet terére szorítkozom; s e tárgyban mindenekelőtt álláspontomat akarom meghatározni.

Hazánk jogtörténete újabb időben általánosabb elismerésben kezdett részesülni. De az arra vonatkozó vizsgálódásoknak két igen hátrányos hiánya, valamint Pray, Katona, Kaprinay stb. korában, úgy jelenleg is még folyton folyva mutatkozik. Ezeknek egyike az, hogy a jogtörténet rendszerint az országnak csak egyoldalúlag kidolgozott államtörténetével feltétlenül és oly szorosán kapcsolatik össze, hogy e mellett a tulajdonképi jogintézmények önálló fejtegetést nem nyernek. A másik pedig az, hogy a hazai jogtörténetet sokan gyakran idegen, s névszerint német kútfők alapján

szeretik fejtegetni. Az előbbi hiánynak természetszerű következménye az, hogy hazai jogtörténetünk önálló szaktudomány álláspontjára emelkedni mindaddig még nem volt képes; az utóbbinak pedig az, hogy jogtörténeti fejtegetéseink jogéletünk múltját tisztán nem reprodukálják, s azt csaknem általában nemzeti jelleméből és jelentőségéből kivetkőztetik. Nézetem szerint hazai tudományosságunknak legközelebbi feladata, minden erejének lehetséges megfeszítésével ezen kettős hiányon segíteni.

Ezen feladathoz képest én tudományos igyekezetem egyik sürgős teendőjének azt tartottam, hogy hazai jogtörténetünknek egészét sajátos kútfőire visszavezetve, azt oly keretbe foglaljam, mely a hazai jogtudomány, mint önálló és a politikától független szaktudomány kívánalmainak megfelelően. Ez célja egyik legközelebb közzé tett munkámnak „Magyarország Jogtörténetének rövid vázlata”; hol, miként a munka címe is kifejezi, egyes hazai jogintézeteknek hosszas és részletes történeti vizsgálódásába nem bocsátkoztam, hanem a fentebb jelzett kettős hiányon kívántam javítani; s midőn egyrészt a tulajdonképi államtörténetet tüzetesen mellőztem, s a nemzet és az ország köztörténetére csak annyiban vonatkoztam, a mennyiben annak tekintetbevétele jogéletünknek főképp régibb előzményei alapos megértéséhez szükséges; másrészt jogintézményeinknek nemzeti eredetét és fejlődését tüntettem fel: egyszersmind hazai jogtörténetünknek főbb vonásait és irányait, a nevezetesebb jelenségek és fordulatok objectív és lehetőleg teljes kiemelése mellett, — oly rendezett formában állítottam össze, hogy az a részletes fejtegetéseknek biztos alapjául szolgálhasson. Véleményem szerint ez az egyedül correct módszer, mely Magyarország jogtörténetének alapos és a mai tudományosság kívánalmait kielégítő kidolgozását eredményezheti.

Évtizedek óta tudományos kutatásaimnak egyik főcélja a hazai jogtörténetnek kútfői átvizsgálása volt; s miután a mondottak szerint az alapzatot letettem, további teendőimnek feladata most az lesz, hogy jogéletünk múltjának részletes kifejtését tárgyazó tanulmányaimat, az által is támogatva, alaposabban és biztosabban dolgozzam ki.

S ez mai előadásomnak is feladata; mely közvetlenül ugyan csak *egy XV. századi városi perre vonatkozik*: de ennek segítségével régi hazai városi jogunknak felvilágosítására nevezetes adatot nyújt. Az ezen per végítéletét magában foglaló okmányt, mely a nálunk akkor szokásban volt törvénykezési stílushoz képest az ügy egész tárgyalását is resumálja, Kassa város levéltárában őriztetik. Az okmány teljes szövegét alább a függelékben közlöm. Itt magát a peres esetet lesz szerencsém röviden előadni, azután az annak eldöntésében alkalmaztatott törvénykezési eljárást kifejteni, s az annak folytán hozott ítéletnek fejtegetése által régibb városi jogunk, vagyis a régibb u. n. „Jus Tavernicale“-nak néhány fontos pontjait felderíteni. Megjegyzem még, hogy hazai levéltáraink, a mily gazdagok nemesekre vonatkozó régibb nádori, országbirói és személynöki ítéletekben, épen oly szegények a városok belviszonyait tárgyazó országos szempontból hozott ítéletlevelekben; úgy hogy az itt szóban lévő okmányt méltán ritkább levéltári kincseink közé lehet számítani.

S most a dologhoz.

Az itt szóban lévő pernek tárgya egy pénzbeli követelés, melyet Rokkelfinger István, annak testvére János, és Lorberer János löcsei polgárok, Imberd Konrád és Zelmai Jeromos szintén löcsei polgárok ellen érvényesítettek, s melyben a löcsei városi törvényszék 1421. évben a felpereseknek 2716 kamarai forintot (florei camerales) oda ítélvén, mivel Imberd Konrád és Zelmai Jeromos ezen összeget ki nem fizették, amazoknak ezek összes ingó és ingatlan javait (haereditates, et res, et quaelibet bona mobilia et immobilia) oda határozta. Jogi tekintetben érdekes volna, ha Imberd Konrád tartozásának — mert ő a főadós — címjét tudhatnók meg; de okmányunk sem erre, sem azon viszonyra nézve, mely az említett Imberd és Zelmai Jeromos közt fennállt, közelebbi felvilágosítást nem nyújt. Csak a körülmények kombinációjából, s a mennyiben ezen perben Hemerden Armin kölni kereskedő is, mint Imberd Konrádnak érdektársa említetik, de a peres összeg is azon kor forgalmi állapotaihoz képest igen tekintélyes, sejthetjük azt, hogy a Rokkelfingerek követelését nagyobb szerű, s alkalmasint kereskedelmi

üzlet előzte meg, melynek köre hazánk határain túl is terjedt, úgy hogy abban idegen személyek is érdekelték. Mellőzve tehát a jogi esetnek ezen részét, melyről határozott tudomást nem nyerünk, azokra szorítkozunk, a mik az Imberd Konrád és Zelmai Jeromos ellen intézett végrehajtás után következtek, és okmányunkban már részletesen foglaltatnak.

A két alperes t. i. a vagyonukon történt végrehajtás ellen minden hatalmukban volt törvénykezési lépést megkísértvén, ez által oly situatiót idézett elő, mely nekünk módot nyújt azon processualis mechanizmussal közelebb megismerkedni, mely a városi polgárok pereinek elintézésénél akkor alkalmaztatott.

Mindenek előtt Zelmai Jeromos Zsigmond királyhoz folyamodott, s tőle parancsot eszközölt ki Lőcse város törvényszékéhez, hogy a végrehajtott dolgok, s különösen Imberdnek könyvei és üzleti jegyzékei (omnia et singula bona, libri et registra praetacti Conradi) a Rokkelfingerektől visszavétetvén, neki átadattassanak. A mi a szepesi káptalan bizonyossága mellett meg is történt.

Ezen intézkedésnek más czélja nem lehetett, mint az, hogy a felek kölcsönös követelései és számadásai tisztába hozattassanak. S összhangzásban ezzel volt a királynak egy másik, Zelmai Jeromos által kinyert törvénykezési parancsa, hogy a Rokkelfingerek követelései Imberd lefoglalt vagyonából kielégíttessenek, a többlet pedig Zelmainál hagyattassék. A minnek igazságos és pontos foganatosítása végett a két fél négy-négy beceszt (taxatores et aestimatores) választott, kik meghagyásukat teljesítvén, ennek alapján egyrészt a Rokkelfingerek, másrészt Imberd és Zelmai közt egyetértőleg, Imberd vagyonából tulajdonul amazoknak annyi engedtetett át, a mennyi 2716 forintnyi követelésüket fedezte; ezek pedig viszont kielégítetvén, minden részökre szóló okirataikat Zelmai Jeromosnak átadták. Ez ünnepélyes vallás formájában a lőcsei tanács előtt 1424. martius 17-én történt. Megjegyzendő itt, hogy mindezekben Imberd Konrád szerepelt mint főadós; olyannyira, hogy nemesak az ő vagyona fordítatott a hitelezők kielégítésére, hanem ő maga is — nyilván

Zelmai Jeromosnak öt szintén sújtó követelései tekintetéből — ennek személyes fogságába adatott.

Úgy látszhatott, hogy most a per el van intézve. Zelmai Jeromos azonban idő közben meghalálozván, Imberd Konrád pedig személyi fogságából kiszabadulván; ez utóbbi mindent elkövetett, hogy a történt elintézés megsemmisíttessék.

E tekintetben Imbert Komrád, azon állításból indult ki, hogy személyi fogsága alatt csak Zelmai Jeromos kényszerítése folytán állt rá a fentebbi egyességre, miért is most, miután szabadságát ismét visszanyerte, ez iránti beleegyezését nyilván visszavonja, s jogainak épségben tartása végett törvény útján az ügyet a királyi tárnokmester elé viszi.

S itt kezdődik a per érdekesebb része.

Királyi tárnokmester ekkor Berzeviczy Péter volt, Berzeviczy Henriknek fia; ki 1426. aprilis 19-én ezen ügyben Lőcsén ünnepélyes tárnoki széket tartott; melyen a tárnokmesternek elnöksége alatt György szepesi prépost, Henkel Péter szepesi gróf (Comes terrae Scepusiensis), Lőcse város bírása és esküttjei, s Kassa, Bártfa és Eperjes város küldöttei voltak jelen.

Ezen bíróság előtt lépett fel Imbert mint vádló a Rokkelfingerek ellen; azonban már nem az 1424-ki egyességet akarta többé a Zelmai által rajta állítólag elkövetett erőszakoskodásnak alapján felbontatni, hanem pozitív tényképen azt állítván, hogy a Rokkelfingerek bizonyos követelések ürügye alatt tőle vagyont erőszakosan elragadták, ezt magának visszaadatni, s az erőszakoskodókat megbüntetettetni kívánta. Ezzel természetesen nem boldogulhatott, mert a Rokkelfingereknek könnyű volt bizonyítani, hogy ők Imbert ellen nem erőszakosan, hanem mindig csak törvény útján jártak el; a mint hogy keresetével el is utasított.

A perlekedésnek mindamellett most sem volt még vége. Mert Imbert, látván hogy tulajdonképi keresetével czélt nem ér, vagyonából Lőcsén két házat és egy kertet azon czím alatt kezdett reklamálni, hogy ezek már előbb Hemerden Armin kölni kereskedőnek 184 giráért el voltak adva. S a mit a tárnoki szék előtt kieszközölnie nem sikerült,

azt a még ezen kívül használható törvényes lépésekkel kísértette meg elérni. Így ő szerencsejét még egyszer Lőcse város hatósága előtt próbálta; azután a tizenegy szepesi városok bíróságához fordult, s végre ismételve a tárnokmester segítségét kérte ki; azonban mindenütt kedvezőtlen eredménnyel. Mert a külni kereskedőnek jogairai hivatkozás ügyén mit sem segített. Hayl János lőcsei bíró, s az ottani esküttek és ötven választott polgár 1428. áprilho 26-ki határozmányukban keresetének helyt nem adtak. Bestseller Márk a szepesi tizenegy város grófja (*Comes terrestris undecim Civitatum Regalium Terrae Scepusiensis*) 1428. majus 1-jén öt szintén elutasította; s ezen határozatot a lőcsei városi hatóság nevében Polner Orbán városi szószólló, s Kézmárk város nevében Maynhartsdorffer Miklós ottani városbíró is magukévá tették. Végre a tárnokmester saját tiszte helyetteseiül Zygrai Tóth Mihályt Sáros vármegye alispánját, Görgei Pétert, és Thurzó Mártont újvári várnagyot kiküldvén, ezek előtt sem volt képes kedvezőbb eredményt kinyerni.

Ezek után, a mennyiben Imberd mindezen határozmányok helyességét tagadta, de különösen az említett nemes uraknak városi ügybeni eljárása általában a városi szabadság nyílt sértésének magyaráztatott: Imberd a Rökkelfingerekkel egyetértőleg abban állapotak meg, hogy a köztük fenforgó egyenetlenségeknek eltélését vagy elintézését, minden más bírói'közegnek mellözésével, egyedül Buda, Székesfehérvár, Pest, Kassa, Sopron és Nagyszombat királyi városoknak bíraira és küldötteire fogják bízni (*volentes amplioribus parcere laboribus et expensis, matura et digesta inter se praehabita deliberatione, discussionem praemissae ipsorum causae de manibus et indicatu quorumlibet iudicum et iustitiariorum, ecclesiasticorum et saecularium, et aliorum quorumcunque, cuiuscunque dignitatis, status, conditionis aut praecminentiae fulgentium hominum removendo, solummodo dictis, aut iudicatu, seu dispositioni, vel amicabili compositioni praedictarum Civitatum Regalium Iudicum et Juratorum Civium stb. resignarunt ipsorum voluntate spontanea simpliciter et de pleno.*)

S ez lett elvégre az itt szóban lévő pernek utolsó stadiuma.

Az említett városok t. i. a felek választása által reájok ruházott bíraskodási tiszte a királynak a tárnokmester által kinyilatkoztatott helyeslése mellett elfogadván, s különösen Buda város bírása az eljárás vezetését magára vállalván, kezdetben az ügy elitélésére 1428. szent György oktavája Budán tüzett ki. Ekkor azonban ez, részint a Budán szent György napján történni szokott városi tisztujítás, részint a királynak török hadjárata miatt, s mivel a többi városok küldöttei meg nem jelentek, kivihető nem lévén; Zsigmond királynak Bártfán 1429. január 9-én kelt parancsának folytán új határnapul azon év husvét utáni tizenötödik napja határoztatott, a mely napon azután Paldauff Péter budai bírónak elnöklete alatt, Buda Kassa, Nagyszombat és Székesfehérvár bírái és esküdtei, Buda város tanácsházában (*in domo Consulatús nostri*) egybegyültek, s hozták azon itéletet, melyről az általam szóba hozott okmány ezen terminus tizedik napján „*Christianus Bauman de Colosvár dictus Notarius Budensis*“ által, és Buda város peccsétje alatt kiadatott.

Ezen itélet, a magyarországi városokban divatozó jognak alapján, s „*quia fraus et dolus nemini patrocinarí debent*“, Imberd Konrádot keresetével szintén elutasította, s kérésének helyt nem adván, „*sub amissione capitis, nec non solutione expensarum, et fidei ac honoris suorum violatione*“ ellene örök silentiumot mond ki; a Rökkelfingereknek pedig nekik előbb már oda határozott Imberdféle javakat újból megítéli.

* * *

Úgy hiszem, hogy, habár az általam épen közlött per országos ügyet közvetlenül nem tárgyz, annak hazai jogtörténetünk szempontjából különös fontosságot mégis tulajdoníthatok, s hogy — a mennyiben azt névszerint a magyarországi városok egykori jogában valóságos „*cause celebre*“ nek tekinthetem — közelebbi megvizsgálása sem érdeknélküli feladat.

Magyarország jogtörténetét tárgyzó már fent említett munkámban kiemeltem, hogy a hazai városi jogoknak

már az Árpádok alatt is mintajogok által közvetített belső egysége volt, s hogy ez a XIV. század óta egy magában egységes jogrendszernek az u. n. tárnoki jognak keletkezését eredményezte. A mintajogok közt a budai, a székesfehérvári és a kassai voltak a legnevezetesebbek. A városi életnek kifejtése különösen az Anjou királyok alatt emelkedett nagy jelentőségre, s a városi képviselőknek Zsigmond király korában 1405. Budán tartott általános gyűlésében megállapított határozmányokban nyert nevezetes támaszt. Az ugyanazon előzményeknek alapján mindinkább fontossá lett „Jus Tavernicale“ pedig a XV. századi európai városi jogok közt több tekintetben érdekes. (70. és 71. ll.)

Ehhez képest az itt szóban levő városi per Magyarország városi élete, és a magyar tárnoki jog virágzásának korából való. A XV. századnak második felében valamint a városi élet, úgy városaink „jus tavernicale“-je is már hanyatlásnak kezd indulni; a XVI. század óta pedig előbbi jelentőségéből kivetkőztetett.

Világos ezekből, hogy hazai jogunk rendszerének azon álláspontja, mely kizárólag a Corpus Juris-ra támaszkodik, a fentebbi pernek méltatására és fejtegetésére nem elégséges. Mert ezen feladatnak sem Werbőczy Hármaskönyve, sem az ott találtató 1602-ki újból alakított tárnoki czikkek, sem néhány XVI. és XVII. századi törvényeinknek a városokra vonatkozó intézkedései nem felelnek meg.

Itt tehát más és biztosabb álláspontot szükség keresnünk. S e tekintetben is azon férfiú, ki hazai jogtörténetünknek tulajdonképi alapítója, értem Kovachich Márton Györgyöt, számos a magyarországi városok egykori történetét tárgyzó okmányok, és a XV. századi tárnoki jog kiadása által lett minden ezen kérdésre vonatkozó alaposabb vizsgálódásokban kalauzunk.

Nem lehetvén ez alkalommal feladatomban, mindazon jogi kérdések fejtegetésébe bocsátkozni, melyek az itt szóban levő ítéletben foglaltatnak; csak kettőre nézve akarok néhány megjegyzést tenni, melyek hazai városaink egykori jogi állása tekintetében főfontossággal bírnak, s mindamelltt hazai tudósaink különös figyelmében még nem rézesültek; t. i. a királyi

tárnokmestereknek a szabad királyi városok fölött gyakorolt törvényhatóságára, s a szabad városok közt nálunk egykor fennállt jogi közösségre nézve.

1) Az, hogy a királyi tárnokmester a szabad városoknak felsőbb bírója volt, nálunk igen régi intézmény, s általában már IV. Béla király idejében volt megállapítva. Ez iránti törvényhatóságának természete azonban még nincs elég határozottan felismerve. Ezen czélra itt három kérdés szolgáljon: a) Kitél vette a tárnokmester ezen törvénykezési hatalmát? b) Mennyiben volt e hatalma a városok szabadsága és autonimiája által korlátolva? — s c) Lehet-e őt az ország egyik nagybirójának (Judex Regni Ordinarius) tekinteni.

a) A királyi tárnokmester a szabad városok fölötti törvényhatóságát kezdettől fogva a királytól nyerte. S valamint nincs tudósításunk arról, hogy ezen hatalmat reá valaha akár az országgyűlés, akár a városok összesen vagy egyenként ruházták volna; úgy törvényre sem hivatkozhatunk, melyből a tárnoki hatóság eredetét származtatni lehetne. De a királyok is — mint látszik — közvetlenül nem a városok törvénykezési ügyeinek elintézését bízták reá; hanem azon szoros függésnek folytán, melyben a szabad városok a királyhoz és a koronához álltak, s mert a városok censusa a királynak egyik nevezetesebb pénzjöveldeme volt; a királyi tárnokmester, ki nagy Lajos király koráig a király pénzügyeit kezelte, egyszersmind lett azon országos dignitarius is, ki általában a királyi szabad városok és helységek igazgatása fölött őrködött. Ehhez képest p. o. Rogerius mester Magyarország romlásáról írt munkájában (Carmen miserabile super destructione Regni Hungariæ X. fej.) azt mondja: „Thaurnicus, qui et Camerarius dicitur“; — s már II. Géza király 1145. „Magister Bikach“-ot „Supremus Camerarius noster sive Magister Tavernicorum nostrorum“-nak nevezi. (Fejér Cod. Dipl. II. köt. 120. l.)

A királyi tárnokmesterek bíraskodása a szabad városok jogügyeiben IV. Béla király uralkodása alatt állt már fenn, s ilyenmü bíraskodás legrégebb példáját 1244-ből ismerjük (Fejér Cod. Dipl. IV. köt. 1. r. 348. l.). Ezen időtől fogva

többször találkozunk a tárnokmesterek ítéleteivel, melyek azonban csak ritkán nagyobb jogtörténeti érdekekkel bírnak.

A tárnoki székről Buda város ismeretes XV. századi jogkönyve ezeket mondja: „Es sol ein statman nichts anders, dan erberig sachen, vmb erbe vnd aigen und merklich gelt-schuld an des tarnakmaisters gericht mugen pertheffen. Auch so der tarnakmaister dy sachen richten wil, so sol er darzu pesenten vnd rüeffen den richter vnd gesworen purger der stat, vnd sein dan von merr steten richter vnd purger pey diser stat, dy sol er auch dar zu pertheffen, vnd also sol er dy sach richten, vnd sunst über kain vnredlich sach, nemlich dy das pluet antridt, sol er mügen richten. (Mychnay Endre és Liehner Pál, Buda városának törvénykönyve, Pozsony, 1845. 35. l. 16. fej.). S ugyanarról intézkednek már tüzetesen és sokkal részletesebben az 1480. Laki Thuz János tárnokmesteri hivataloskodásakor feljegyzett tárnoki czikkek (Kovachich M. Gy., Codex Authenticus Juris Tavernicalis, Buda, 1803. 256. st. II.).

A tárnokszék gyakorlati tartásának érdekes példáját nyújtja az itt szóban levő okmány, elbeszélvén, hogy Berzeviczy Péter királyi tárnokmester 1426. áprilho 19-én mimódon tartotta ítélőszékét Lőcsén.

A mennyiben pedig a királyi tárnokmesterek által kiadott ítéletek határozottan kijelentik, hogy „ad mandatum domini Regis“ (1320. Fejér Cod. Dipl. VIII. köt. 2. r. 278. l.), vagy, hogy „iuxta continentiam litterarum Excellentis et Magnifici Principis domini Ludovici Dei gratia illustris Regis Hungariae Domini nostri“ eljárnak (1344. u. o. IX. köt. 1. r. 257. l.) stb.: nem lehet kétségünk, hogy a tárnokmesterek nem bírtak magában álló törvénykezési hatósággal, s hogy bíraskodási hatalmuk a királytól volt reájuk átruházva.

b) De a tárnokmesterek bíraskodása a városok szabadságában és autonomiájában is igen fontos korlátozásra talált.

A dolog természetében fekszik, hogy itt a városoknak csupán törvénykezési szabadságát, és csak annyiban vesszük szemügyre, a mennyiben az a királyi tárnokmesternek törvényhatóságával közelebb összefüggött.

Ezen szabadságnak lényege abban állt, hogy a városok polgárai és lakosai csak önválasztott bírák (Judex et Jurati Cives) által ítéltek, s hogy más mint a királynak felsőbb törvénykezési hatalma alatt nem voltak alávetve; a királyi tárnokmester pedig a királytól reá ruházott törvényhatóságot csak hármaskör közt, t. i. a királyi átruházás, a törvény, és a városok törvénykezési önállóságának határai közt gyakorolhatta.

A szabad városok privilegiumai mind azon záradékkal adattak, hogy a polgárok „maiozem villae sibi eligant quem volent, et nobis (azaz a királynak) electum praesentent, qui omnes causas eorum mundanas debeat iudicare; sed si per ipsum debita iustitia alicui non fuerit exhibita, ipse villicus, et non villa debeat conveniri coram nobis vel illo cui duxerimus committendum“ (Pest 1244.); — vagy „Soli Regis iudicio, vel quem ipsi villae in villicum praefecerint, ad stare debeant. Villicum autem, quem ipsi elegerint, habeant Regali confirmatione accedente; qui omnes causas inter eos, vel extraneos cum eis exortas iudicandi in quacunque lite civili vel etiam criminali habeat facultatem. Qui si in facienda iustitia repertus fuerit negligens vel iniustus, vel si villa communiter conveniatur, tum demum ad Regis iudicium recuratur“ stb. (Nagyszombat 1238.); — vagy „Judex et Jurati secundum morem consuetum et solitum iustitiam faciant conquerenti, prout consuetudo Civitatis et libertas exigit eorumdem (civium). Si vero Judex et ipsorum Jurati vel cives in reddenda iustitia defecerint; non partes, sed Judex et Jurati ad nostram praesentiam evocentur“ stb. (Pozsony 1291.); — vagy „Si (Judex et Jurati cives) in reddenda cuiuspiam iustitia tepidi existerent aut remissi, extunc eadem causae pro finali conclusione reduci possunt in praesentiam Nostrae Maiestatis aut Magistri Tavernicorum nostrorum“ stb. (Kassa 1435.) stb.

A törvénynél fogva a tárnokmester törvényhatósága szorított a polgári, névszerint vagyoni, örököségi és szerződési esetekre; az egyházi, a bűnvádi stb. esetek pedig abból ki voltak zárva.

Végre az egyes városok törvénykezési önállóságát biztosítja a tárnokmester irányában is a városok 1405-ki

gyűlésének határozománya; névszerint: „Omnibus et singulis Civibus, hospitibus et populis quarumcunque Civitatum nostrarum et liberarum villarum, alicui ex principalioribus Civitatibus annexarum, a quacunque sententia, per eorum Judices et Cives lata, ad Magistrum Tavernicorum nostrorum, vel ad iudicium illius Civitatis, cuius libertate talis Civitas vel villa libera fungitur, liceat appellare“ stb. (4. cz.); és „Omnes et singuli cives Civitatum, si de iudicatu et sententia Iudicum et Juratorum suorum noluerint contentari, ad illam Civitatem cuius libertate funguntur, aut ad Magistrum Tavernicorum nostrorum valeant appellare“ stb (12. cz.) — A mihez képest a városi bírák ítéletei nem szükségkép a tárnokmesterhez voltak felebbezendők; hanem a felek szabad elhatározása szerint vagy a tárnokmesterhez, vagy azon város törvényszékéhez történhetett, melylyel ama város jogi közösségben volt.

c) Mindezeknek folytán érterti fogjuk az 1486: 68. tez. intézkedését: „*Magister Tavernicorum non censetur Iudex Ordinarius.*“ S ezzel összhangzásban megengedhette a király az itt szóban lévő esetben, hogy a tárnoki szék ítélehozatala után a per az előkelőbb városok bírái és küldötteiből összeállított törvényszék által még egyszer elítélthessék.

2) Hazai városaink egykori jogára nézve nem esekélyebb érdekléssel bír második, a *szabad városok közt fennállt jogi közösségre* vonatkozó kérdésünk is. S ha ezen kérdéssel itt részletesebben nem foglalkodunk, ennek oka főleg az, mert az itt szóban lévő eset tekintetében annak csak csekély jelentősége van; mely különben is már egyszer egy alapos fejtegetésnek volt tárgya, (Michnay és Lichner, Buda városának törvénykönyve 258. sk. II.).

Csak kellő tájékoztatás végett említem fel, hogy valamint más európai országokban, úgy nálunk is privilegiumok alapján az egyes szabad városok jogai közt bizonyos belső összefüggés állt fenn, melynél fogva városaink jogéletében n. n. anya- és fiók-jogokat lehetett megkülönböztetni; s hogy névszerint Székesfehérvár, Buda, Kassa, Zágráb, Korpona és Nagyszombat városok birtak nevezetes anyajogokkal, melyeknek mindenike nagyobbkisebb számú más

városokra és szabad helységekre is volt kiterjesztve. A városok 1405-ki végzeményéből láttuk fentebb, hogy a városi jogok ezen sajátos rendezése nálunk a XV. századig divatozott, s nem érdeknélküli jelenség azon féltékenység, melylyel királyaink azt külföldi városok és egyéb bíróságok befolyása ellen megóvták. Például szolgálhatnak Zsolna város, mely a Tessen sléziai várossal előbb fenntartott jogi közösségtől és a magdeburgi jog használatától 1379. eltiltatott, és jogára nézve Korponához kapcsoltatott (Michnay és Lichner id. m. 261. l.) s Kassa, a honnan a krakói egyetemnek pápai engedmények alapján igénybe vett törvényhatósága Zsigmond király által kizáratott (Kovachich, *Astraea* II. köt. Buda 1823. 227. sk. II.)

De már a XV. századnak első felében hazai városaink ezen jogi szervezésében a minden városoknak közös országos tárnoki jognak keletkezésével nevezetes változás történt.

Talán lesz még szerencsém, más alkalommal ezen változásnak nagy jogtörténeti fontosságát kifejteni. Itt elég legyen csak röviden figyelmeztetnem arra, hogy az 1421—1429-ki városi per, mely mai előadásomnak volt tárgya, már az említett közös országos jog szerint tárgyalatott és ítéltetett el, hogy tehát azt az akkor beállt újítás mutatványának tekinthetjük.

FÜGGELEK.

Nos Petrus dictus Paldawff Judex Castri Noui Montis Pestiensis alias Budensis, Jurati, et universi ciues de eodem ad vniuersorum tam presencium quam futurorum noticiam, quorum interest, aut interesse poterit quomodolibet in futurum, tenore presencium deducimus memorie commendantes: Quod nobis dudum, videlicet octauo die festi Epiphaniarum Domini, cuius nunc similiter circa festum Epiphaniarum Domini proxime elapsum prima preterijt revolutio annualis, de mandato gloriosissimi et inuictissimi Principis et Domini domini Sigismundi Dei gracia Romanorum Regis Semper Augusti, ac Hungarie, Bohemie, Dalmacie, Croacie etc. Regis incliti, domini nostri graciosissimi et naturalis, nobis tam oretenus quam litteratorie tradito et iniuncto, ac eciam per Magnificum virum dominum Petrum filium Herri de Berzevicze, eiusdem Regie Maiestatis Thaurarum Magistrum nobis verbo predicti Serenissimi domini nostri Regis intimato, vna cum prudentibus et circumspicitis viris Cashouiensis, Tyrnauiensis et Albe Regalis Ciuitatum Regalium Regni Sue Maiestatis Hungarie Iudicibus et Juratis Ciuibus, coassessoribus nostris, super reuisione et examine infrascriptarum causarum per ipsam Maiestatem Regiam specialiter deputatis, pro reddenda vnicuique coram nobis querulanti iusticia, et signanter super discussione et adiudicatione cuiusdam cause inter Conradum Imberd dictum pridem inhabitatorem Ciuitatis Leuchouiensis vt actorem ab vna, nec non honestos viros Stephanum dictum Rokkelfinger, et fratres ac socios suos, ciues et inhabitatores Ciuitatis Leuchouiensis iam dicte, quos infrascriptum tangit negocium ut in causam attractos parte ab altera, vertentis et habite, hic in Buda in Sede nostra Iudiciali insimul congregatis et constitutis, diuersimodeque et diuicius occupatis, inter ceteros querulantes de medio aliorum

causidicorum nostri exurgendo in presenciam, prefatus Conradus contra et aduersus Stephanum, fratresque et socios suos antedictos, in figura nostri Iudicii proposuerat eo modo, quomodo prefatus Stephanus Rokkelfinger cum fratribus et sociis suis iam dictis vniuersis, hereditates, ac res et quelibet bona ipsius Conradi in ipsa ciuitate Lewchouiensis et eius territorio habitas et existenciam, mobilia et immobilia, pretextu quorundam debitorum, videlicet duorum milium septingentorum et sedecim florenorum cameralium, quibus iam dictus Stephanus, ac fratres et socii sui, ipsius eundem Conradum debitorem fore allegauerant, absque omni via juris et iusticie, et sine aliquali estimacione, ac non eo modo vt debuissent, occupassent, fructusque, prouentus et vtilitates huiusmodi hereditatum, rerum et honorum iam fere octo annis elapsis perceperant et habuissent in ipsius Conradi dampnum et preiudicium multum ingens; quas quidem hereditates, res et bona, nec non fructus, prouentus et vtilitates, qui de eisdem hereditatibus, rebusque et bonis per antedictos octo annos prouenissent, nec non dampna exinde secuta insimul computando idem Conradus ad valorem decem et septem milium florenorum cameralium vel circa se extendere affirmauerat, propter quod ipse Conradus huiusmodi suis hereditatibus, rebus atque bonis manifeste et indebite destitutus ad extreme deuenisset inopiam paupertatis. Subiunxerat eciam prefatus Conradus allegando, quomodo ipse, et olim Jeronimus de Zelma quandam summam pecunie, super qua presentis litis materia inter ipsas partes mota extitit, eisdem Stephano, ac fratribus et sociis suis, in quibusdam distinctis, et per utrasque partes unanimi voluntate super eo statutis et deputatis terminis, iuxta contenta litterarum obligatarum eorundem Conradi et Jeronimi, sigillis ipsorum consignatarum summam huiusmodi debitorum exprimentium, successiue soluere et expedire debuissent; sed iam dicti Stephanus, fratresque et socii sui antedicti ipsum Conradum in captiuitatem Serenissimi domini nostri Regis incidisse sentientes, nullo huiusmodi inter ipsos statuto et deputato termino expectato, mox et in continenti vniuersas predictas hereditates ac res, nec non quelibet bona ipsius Conradi pro premissis pecuniarijs debitis suis, omni

obmisso juris ordine, ut preferatur, occupassent, ipsisque sic occupatis fructus et utilitates huiusmodi hereditatum rerumque et bonorum, modo quo supra, pro ipsorum voluntatis libitu percipissent. Quas quidem litteras eorundem Conradi et Jeronimi obligatorias, de quibus, ut supra fit mencio, prenotatus Stephanus per nos iuridice requisitus retulerat, se non posse in specie exhibere; quia easdem eisdem Jeronimo et Conrado ante plura iam transacta tempora assignasset. Super quibus omnibus idem Conradus postularat per nos sibi ex parte Stephani, fratrumque et sociorum suorum pretaetorum medelam juris et justicie impertiri. Quo precepto prelibatus Stephanus Rokkelfinger suo ceterorumque fratrum et sociorum nominibus plena eorundem auctoritate procuratoria suffultus responderat ex aduerso: Quomodo prefatus Conradus eisdem Stephano, et fratribus ac sociis suis antedictis remansisset in quadam notabili pecuniarum summa, vtpote duobus milibus septingentis et sedecim florenis cameralibus debitorie obligatus, super quibus idem Conradus per eosdem Stephanum, et fratres ac socios suos prenotatos sepissime et amicabiliter requisitus, nullam ipsis per multa transacta tempora curasset impendere satisfaccionem; qua de re iam dictus Stephanus cum fratribus et sociis suis prenotatis in presencia predictorum Iudicis et Juratorum Ciuium de Lewcha iuridice procedendo, quasdam litteras obligatorias predictorum Jeronimi et Conradi super predictis debitis eorum emanatas in Iudicio producendo, satisfaccionem sibi exhiberi et fieri postulasset Juris ordine exposcente; quibus per eosdem Iudicem et Juratos Ciues visis et intellectis, iidem Iudex et Jurati Ciues plures hereditates, ac res, et quelibet bona predictorum Jeronimi et Conradi mobilia et immobilia, ad valorem iam dictorum duorum milium septingentorum et sedecim florenorum cameralium se extendencia, prefatis Stephano, fratribusque et socijs suis enarratis Juris obseruato ordine adiudicassent: prout idem Stephanus hec omnia eisdem Iudici et Juratis Ciuibus predictae Ciuitatis Lewchouiensis asserebat ad perpetuam rei memoriam fore clarius manifesta. Vbi supradictus Jeronimus, sciens ita processum fore, timensque tam ipsius propria, quam antedicti Conradi vniuersa bona mobilia

et immobilia preuia racione ab eis alienari, recursum ad Regiam Maiestatem habendo, ab ipsa Regia Maiestate huiusmodi litteras preceptorias Iudici et Juratis Ciuibus prenotate Ciuitatis Lewchouiensis loquentes obtinisset: quod iidem Iudex et Jurati Ciues mox visis predictis litteris Regalibus omnia et singula bona, libros et registra pretaeti Conradi occupare, et ad manus et potestatem predicti Jeronimi de Zelma nomine Regie Maiestatis deberent presentare, sub pena in eisdem litteris Regalibus expressata; prout hec omnia in tenore dictarum litterarum Regalium, in transscripto litterarum honorabilis Capituli Ecclesie Beati Martini Scepusiensis coram nobis in Iudicio exhibitarum, plenius contenta et lucidius declarata fide conspeximus oculata. Quarum quidem litterarum Regalium vigore prenotati Iudex et Jurati Ciues de Lewcha predicta, ipsum Stephanum, nec non fratres et socios eiusdem vniuersos ad resignandum et restituendum, et ad manus ipsius Jeronimi presentandum vniuersas hereditates, ac res, et quelibet bona ipsius Conradi, eisdem Stephano, fratribusque suis et socijs antedictis prius adiudicata et assignata, arcus astrinxissent. Quibus idem Stephanus cum fratribus et socijs suis humiliter obediendo, se mandatis Regijs per omnia conformasset. Demum vero idem Jeronimus non multo post hoc elapso temporis spacio alias litteras Regias impetrando obtinisset et produxisset preceptorie exprimentes, ut memorati Stephanus, fratresque et socij eiusdem omnes hereditates, nec non res vniuersas, et quelibet bona antedicti Conradi in condigna estimacione ad summam predictorum debitorum suorum se extendencia, assumerent et acceptarent; residuum vero erga manus ipsius Jeronimi relinquere deberent et tenerentur. Quibus quidem litteris similiter per antedictos Iudicem et Juratos de Lewcha predicta eisdem Stephano, fratribusque et socijs suis notificatis, tandem factum ipsorum predictum per arbitrariam predictarum partium dispositionem et alia bona media, ad hec deuenisset: quod Stephanus, ac fratres et socii eiusdem antedicti quatuor, nec non Anthonius familiaris eiusdem Conradi ipsius nomine similiter quatuor idoneos viros in arbitros et amicabiles compositores, nec non predictarum hereditatum, rerumque et bonorum eorum-

dem taxatoros et estimatores elegissent concorditer eo modo, vt quidquid iam dicti octo per vtrasque partes electi viri concordēs consciencieose taxando de predictis hereditatibus, rebusque et bonis ipsius Conradi iam dictis Stephano, fratribusque et socijs suis vniuersis pro ipsorum debitis prenotatis assignari agnoscerent, hoc idem Stephanus, fratresque et socij sui iam dicti acceptare, et non plus ad ipsorum manus recipere, et super eo contentari; residuum vero erga manus ipsius Jeronimi iuxta mandata Regalia relinquere debuissent; propter quod certa bona nec non plures hereditates ac res ipsius Conradi condigna estimacione et taxacione earundem hereditatum rerumque et bonorum antedictorum prehabita per antedictos octo probos viros iuxta Regie Maiestatis commissionem per vtrasque iam dictas partes equali numero, voluntate parili electos, facta et celebrata, eisdem Stephano fratribusque et socijs suis prenotatis, pro ipsorum debitis antedictis, vtpote duobus milibus septingentis et sedecim florenis cameralibus iure hereditario appropriata faissent et legitime assignata, et pro eo fructus et vtilitates, nec non prouentus huiusmodi hereditatum rerumque et bonorum non occupacione, neque pignoris, sed hereditario et pleno juris titulo, ac per omnem viam juris et iusticie tamquam de ipsorum rebus et bonis hereditarijs percepissent. Denique hys sic peractis prefati Stephanus fratresque et socij sui sepedicti tunc post aliquod temporis spacium cum eisdem Jeronimo et Conrado super vniuersis et quibuslibet controuersiarum et contencionum materijs pretexto quorumcunque debitorum nec non premissarum hereditatum rerumque et bonorum premissorum occupacionibus et alijs quibusuis negocijs inter ipsos quomodolibet et qualitercunque suscitatis et actitatis, et vsque in diem eiusdem amicabilem composicionis inter ipsas partes facte hincinde deductis et ventilatis, plenam et omnimodam pacis celebrassent et firmassent amicabilem concordie vnionem. Super quo prefatus Stephanus in huiusmodi suorum verborum affirmacionem produxit coram nobis quandam simplicem cedulam in vlgari Tewtonico scriptam ex libro predictę ciuitatis Lewchouiensis, vt asserebat, extractam, ex cuius continencijs collegimus satis clare, quod in anno Domini M^o CCCC^o XX° III°, videlicet

feria sexta proxima ante Dominicam, qua in Dei Ecclesia cantatur „Remiscere“ prefatus Jeronimus personaliter ab vna, parte vero ab altera prenotatus Stephanus, nec non Johannes frater suus, et alter Johannes Lorberer dictus, cines predictę ciuitatis Lewchouiensis personaliter, in presencia predictorum Iudicis et juratorum ciuium de Lewcha constituti, idem Jeronimus pro se ac Conrado prenotato fassus publice fuisset, quod ipse cum prefatis Stephano et vtroque Johanne vnam iustam et debitam amicabilem composicionem fecisset et ordinasset, super omnibus et singulis pretactis causis et negocijs inter ipsos suscitatis et actitatis vsque in diem datarum, de quibus in ipsa cedula, vt supra fit mencio, sicque omnes cause integraliter et in toto sint relegate amicabiliter et sopite in tali modo: Quod ipsi se mutuo promouere et honorare debeant, prout decens et consuetum est inter honestos homines; insuper promississet ydem Jeronimus prelibatos Stephanum et vtrumque Johannem indempnes conseruare ab omni infestacione ipsorum negociorum, que ipsos tangere seu concernere possent, et hoc eciam cum suis proprijs laboribus et expensis; et vellet pro ipsis in iudicio stare, et ipsos per omnia libertare. Eciam supradictus Conradus manu sua propria se subscribendo assumpsisset sub fidei et honoris suorum obligacione prenotatos articulos et composicionem, de quibus, vt supra fit mencio, integraliter et in toto velle obseruare, et eisdem in nullo contrauenire. E conuerso promississent premissi Stephanus et vterque Johannes, prefato Jeronimo omnes litteras, quas haberent ex parte huiusmodi negociorum suorum, nec non omnia rescripta spiritualia et secularia restituere, et nulla retinere sub pena cassacionis et carencia virium eorundem. Quo audito antedictus Conradus responderat replicando, quod licet in continueujs ipsius cedula id clare exprimeretur, quod prenotatus Jeronimus personaliter coram predictę ciuitatis Lewchouiensis Iudice et juratis ciuibus astando pro se, nec non ipso Conrado omnia premissa in ipsa cedula contenta, sic vt premittitur, fassus fuerit; tamen idem Jeronimus huiusmodi fassionem per ipsum modo quo supra factam tempore detencionis ipsius Conradi, quo ipse in vinculis iam dicti Jeronimi positus fuisset, prout

ipse Conradus asserit, fecisset; insuper licet prefati Stephanus et fratres sui huiusmodi litteras et rescripta deponere promississent, tamen non appareret, quod easdem et eadem, quando, et vbi, aut circa quem deposuissent. Eciam idem Stephanus ad affirmandum premissa per eum proposita, produxit coram nobis quandam litteram ipsius Jeronimi manu in wlgari Thewtonico scriptam, sigilloque ipsius Jeronimi proprijs, ut apparet, consignatam, cum subscripcione ipsius Conradi, vt premittitur, de sua propria manu, vti idem Conradus eciam coram nobis affirmauerat, roboratam, omnia premissa in iam dicta cedula, preter promissionem prelibatorum Stephani et vtriusque Johannis super restitutione litterarum et rescriptorum suorum factam, de quibus in predicta cedula fit mencio, contentam declarantem. Qua per ipsum Conradum coram nobis visa et intellecta responderat, quomodo ipse Conradus in captiuitate ipsius Jeronimi existens, tunc (igy) concussus dictam subscripcionem, sub spe, ut de huiusmodi carceribus leuius exire posset, fecisset. Quam quidem fassionem per ipsum Jeronimum factam, dum huiusmodi fassio ad ipsius Conradi peruenisset noticiam, nec non predictam litteram in libertate existens idem Conradus ex certis causis preallegatis reclamando vbilibet locorum reuocasset per omnia manifeste. Postremo vero prefatus Stephanus in vberiore rei euidenciam, et clariorem omnium premissorum comprobacionem, produxit coram nobis quandam litteram patentem per modum sentencie Serenissimo domino nostro Regi rescripcionaliter loquentem, sub titulo et nominibus nobilium et honestorum virorum Michaelis Petri Poth de Zygra Vicecomitis de Sarus, Petri Andree de Gorgo, et Martini de Bethlemfalwa Castellani Noui Castri, officialium predicti Magistri Thauarnicorum, nec non decem Ciuitatum terre Scepusiensis Iudicum et quinquaginta electarum personarum predictae Ciuitatis Lewchouiensis in eadem littera sentencionali conscriptarum et denotatorum editam et confectam, quibusdam duobus protunc nobis ignotis, nunc autem approbatis sigillis duntaxat consignatam, vigore cuius idem Stephanus omnia et singula in eisdem contenta et prout coram nobis per ipsum Stephanum narrata fuerant et exposita, asserebat posse legitime comprobare. Qua quidem

littera sentencionali coram nobis producta et exhibita, premissisque partibus coram nobis personaliter astantibus, presentibus et audientibus alta et intelligibili voce perlegi facta, wlgariterque tam Tewtonice, quam eciam Hungarice wlgarisata, exposita et intellecta, ipse Conradus mox et in continenti allegauit replicando, quod sententia predicta inter ipsas partes lata non suo modo secundum veram ipsius diffinicionem, et conclusionem, prout per nobiles viros et honestos dictarum decem Ciuitatum ad id deputatos Iudices, necnon quinquaginta personas electas in eadem expressatas diffinita extitisset et conclusa, ac eciam sub manu Notarij Ciuitatis Lewchouiensis predictae notata et consignata fuisset, vt debuisset, sed alibi et diuersimode, extra locum suum debitum variata et sinistre fulminata sub predictis duobus sigillis duntaxat consignata foret, et eisdem Stephano fratribusque et socijs sepefatis in preindiciu ipsius Conradi tradita et concessa. Quo percepto prefati nobiles viri Michael filius Petri Poth, Petrus Andree de Gorgo, et Martinus de Bethlemfalwa Castellanus in persona prefati Magistri Thauarnicorum tunc in iudicio considerentes eandem litteram sentencionalem sigillis ipsorum roborare, prout idem Conradus asserebat, penitus recusassent. Post quarum quidem partium proposiciones, responsiones, allegaciones et replicationes coram nobis, vt premittitur, hincinde factas, iamdicti Conradus et Stephanus pro se et ipsorum adherentibus et posteritatibus, volentes amplioribus parcere laboribus et expensis, matura et digesta inter se prechabita deliberacione, discussionem premissae ipsorum cause de manibus et iudicata quorumlibet iudicium et iusticiariorum, ecclesiasticorum et secularium, et aliorum quorumcunque, cuiuscunque dignitatis, status, condicionis aut preeminencie fulgencium hominum remouendo, solummodo dictis, aut indicatui, seu disposicioni, vel amicabili composicioni predictarum Ciuitatum Regalium Iudicum et juratorum ciuium atque nostris sub certis penarum et obligaminum vinculis hic infra declarandis, eciam in quibusdam litteris predictorum Conradi ac Stephani manibus eorundem proprijs editis et confectis, nec non sigillis eorundem consignatis plenius expressatis de non contrafaciendo, resignarunt ipsorum voluntate spontanea

simpliciter et de pleno; eo modo, vt si qua parciū predictarum dispositionem predictorum Iudicum et juratorum ciuium atque nostram partes inter easdem causa in premissa aut per rigorem iuris iudicialiter, seu per modum arbitrij vel amicabilis compositionis per ipsos Iudices et nos pronunciandam, sentenciandam et ordinandam colore seu astucia vel ingenio quibuscunque exquisitis seu adinueniendis reuocando, non curaret obseruare, vel in parte vel in toto; talis pars huiusmodi nostram dispositionem sic in parte vel in toto, verbo vel facto violare attemptans, et non obseruare volens, Serenissimo domino nostro Regi in sententia capituli, predictisque iudicibus et nobis in expensis per ipsos iudices et nos in executionem ipsius cause factis et fiendis de vniuersis rebus et bonis suis recipiendis et habendis, et contra partem huiusmodi dispositionem nostram obseruare volentem in fidei et honoris suorum violacionem conuinci debeat eo facto; petentes instantissime prece multa, vt eandem causam ad manus nostras recipere, et sine curaremus et vellemus debito terminare. Vnde nos ipsorum petitionibus iustis et legitimis beniuole inclinati, maturo superinde inter nos colloquio et tractatu digesto prehabitis, discussionem annotatae cause ad manus nostras recipientes, pro vberiori eiusdem examine ex certis et rationabilibus causis ad octauum diem festi Beati Georgij martiris, cuius nunc annualis instat reuolucio, commiseramus etiam de voluntate parciū prorogari. Verum licet premissis statuto termino adueniente prelibatus Stephanus pro se personaliter, ac fratribus et alijs socijs suis prenotatis, plena eorundem auctoritate procuratoria fulcitus, prima die prefixi termini cum suis munimentis coram predicta Ciuitatis Cassouiensis Iudicibus duntaxat et nobis, aliarum tamen Ciuitatum predictarum Iudicibus protunc absentibus comparuerit; iamdictus vero Conradus per iam fatum Stephanum quindecim diebus expectatus, tandem similiter cum suis documentis in nostram aduenerit presenciam videlicet hic in Buda: tamen propter resignacionem et mutacionem officij Iudicatus et juratorum Ciuium protunc inter nos, videlicet hic in Buda more solito in festo Beati Georgij martiris tunc transacto factam; tum etiam propter nonnullorum nostrorum Budensium, de

mandato Regie Maiestatis circa ipsam Regiam Maiestatem sub Castro Galamboch protunc constitutorum, nec non aliarum Ciuitatum Iudicum et juratorum ciuium absenciam et nostri paucitatem, tum etiam propter ipsius cause arduitate de diffinitione seu discussione eiusdem protunc nos introuitum nequiendo, ipsam causam reliqueramus simpliciter in suspenso; demum vero feria secunda post dominicam Quadragesime, qua in Dei ecclesia cantatur „Reminiscere,“ proxime praeteritam; predictarum, videlicet Cassouiensis, Albe Regalis et Pestiensis Ciuitatum Regalium Iudicibus et juratis ciuibus, protunc coassessoribus nostris, et nobis ad mandatum ipsius domini Regis in domo Consulatus nostri more solito congregatis et constitutis, partibusque predictis coram nobis personaliter comparentibus, prefatus Conradus exhibuit nobis litteras prenotate Maiestatis Regie ad Sue Maiestatis propriam commissionem editas sub hys verbis:

Sigismundus Dei gracia Romanorum Rex Semper Augustus ac Hungarie, Bohemie, Dalmacie, Croacie etc. Rex etc. fidelibus nostris Iudicibus et juratis Ciuibus nostrarum Ciuitatum Budensis, Albe Regalis, Pestiensis, Cassouiensis, Soproniensis, Posoniensis salutem et gratiam. Quemadmodum per alias litteras nostras Vestre in eo mandauimus fidelitati, vt vos causam inter ciues nostre Ciuitatis Leuchouiensis ab vna, et fidelem nostrum Conradum ImBerd ciuem eiusdem Ciuitatis nostre Lewchouiensis ab altera partibus iam a dudum vertentem decidere et sine debito terminare debeatis; ita et nunc serius vestre mandamus fidelitati, quatenus ipsam causam partes inter predictas in dominica Reminiscere proxime ventura vestri in presenciam sumentes, eandem in dicta ciuitate nostra Budensi simul conuenientes adiudicare, decidere, et sine debito terminare debeatis. Casu autem, quo vos omnes in dicto termino ipsam Ciuitatem nostram Budensem conuenire non poteritis, extunc vos Budenses simulcum dictis de Alba Regali et Pestiensibus ciuibus ipsam causam sine fine decisis terminare, et modis omnibus finire et concludere debeatis, vt ipsa causa de cetero et per amplius nostrum nullatenus deueniat in conspectum. Secus facere non ausuri. Presentes post lecturam reddi iubemus

presentanti. Datum in Barthfa die dominico proximo post festum Epiphaniarum Domini anno eiusdem M^o CCCC^o XX° nono Regnorum nostrorum anno Hungarie et ceterorum XLII°, Romanorum XVIII°, et Bohemie nono.

Quibus per nos cum reuerencia susceptis, et eorum continencijs visis et sane intellectis, ad vltiora procedere volentes, quia ambe partes allegauerant se documentis ipsorum non plene fore munitos, pro eo discussionem ipsius cause de ambarum parciū voluntate ad quintumdecimum diem festi Pasce Domini tunc proxime instantis duxeramus absque parciū grauamine prorogandam, committentes predictis vtrisque partibus, vt cum vniuersis ipsorum documentis coram nobis termino in prefixo absque vltiori dilacione deberent comparere, finem in ipsorum causa antedicta debitum recepturi. Premisso itaque termino occurrente, prenotatisque honestis et circumspcctis viris, prenominarum scilicet Cassoniensis, Albe Regalis, et Pestiensis Ciuitatum Regalium Iudicibus et iuratis ciuibus atque nobis more solito coadunatis, et in Sede nostra Iudiciaria insimul consedentibus, partibusque predictis in crastino iam dicti termini coram nobis personaliter astantibus, prenotatus Conradus omnia premissa per ipsum prius, ut prefertur, dicta et proposita denuo et de nouo verbaliter tantummodo reiterando, nullo tamen sibi suffragante documento probabili resumebat. Quo audito sepefatus Stephanus Rokkelfinger suo, nec non predictorum fratrum et sociorum suorum nominibus, quorum supra plena, eorundem auctoritate procuratoria munitus, similiter coram nobis personaliter adherendo totalem responsionem suam cum suis annexis articulatim, sicut prius, per omnia declarauit; et in vberiore huiusmodi verborum suorum et omnium premissorum per ipsum, vt prefertur, suo ac nominibus quorum supra recitatorum comprobacionem exhibuit coram nobis certi tenoris duas litteras, vnam scilicet honorabilium et prudentum virorum Marci Bestseller Comitis Terrestris predictarum vndecim Ciuitatum Regalium Terre Scepusiensis feria tertia proxima post festum Beati Marci Ewangeliste; et aliam Johannis Hayl Iudicis ac juratorum Ciuium Ciuitatis Lewchoniensis iam diete feria quarta pro-

xima ante festum Beatorum Philippi et Jacobi Apostolorum, ambas sub anno Domini M^o CCCC^o XXVIII° proxime transacto patenter emanatas, per omnia conformiter declarantes, quomodo prouidi viri et sagaces, decem (igy) vtpote predictarum Ciuitatum Regalium terre Scepusiensis iurati Iudices, nec non quinquaginta electe persone Ciuitatis Lewchoniensis iam diete, ex mandato Regio maturo prehabito consilio, deliberacioneque debita procedentes, quandam sententiam, de qua supra fit mencio racione ventilate cause inter prouidos viros Stephanum Rokkelfinger et fratres societatemque eiusdem ab vna, et Conradum predictum parte ab altera, Serenissimo domino nostro Regi reseripcionaliter loquentem tulissent diffinitiuam, et eandem sententiam honestus vir Nicolaus Maynhartsdorffer iuratus Iudex de Kesmark pro se et alijs predictarum nouem (igy) Ciuitatum Terre Scepusiensis iuratis Iudicibus ipsorum in personis, et circumspcctus vir Urbanus dictus Polner ciuis predictae ciuitatis Lewchoniensis similiter pro se ac prouidis et honestis quinquaginta electis personis eiusdem Ciuitatis Lewchoniensis sigillis suis proprijs duntaxat ad instantissimas prelibatorum juratorum Iudicum et quinquaginta electarum personarum petitiones rite et legitime consignando eandem iuxta mandatum Sue Maiestatis reseripcionaliter loquentem prenotato Stephano fratribusque et consodalibus suis antedictis pro ipsorum iurium conseruacione juris exposcente ordine assignassent, ipsam sententiam et singula in ea contenta generaliter et per omnia affirmantes. Postremo vero allate fuerunt nobis et exhibite tres littere, prima videlicet honorabilium et prudentum Cassoniensis predictae secunda, alia vero prouidorum de Epperies quarta, et tertia honestorum virorum de Bartpha similiter Ciuitatum Regalium Iudicum et juratorum Ciuium quinta ferijs ante festum Beati Georgij martiris sub anno Domini M^o CCCC^o XXVIII° prenotato elapsam clause edite et confecte, nobisque loquentes, et absque omni discrepancia conformiter exprimentes, quod in sexta feria ante festum Beati Georgij proxime de anno Domini M^o CCCC^o XXVI in Ciuitate Lewcha coram Magnifico viro domino Petro filio Herriici de Berzeuicze ipsius Regie Maiestatis Hungarie Tauarnico-

rum Magistro, et venerabili viro domino Georgio Preposito Scepusiensi, nec non presentibus prouidis viris Petro Henkil Comite Terre Scepusiensis, ac Iudice et juratis ciuibus Ciuitatis Lewcha, nec non ipsorum videlicet Cassoniensis, Barthfa et Epperies coniuratis ciuibus pro discussione, et examine, et finali decisione premissae cause ex Regio mandato ibidem congregatis, predictarum parcium proponens responsiones et allegaciones, et super eisdem per prefatos dominos et Iudices ac juratos ciues discussiones finalesque decisiones audiuissent hoc modo quo sequitur, fore factas; primo Conradus prefatus contra Stephanum et socios suos annotatos proposuisset et significare per modum querele curasset, quod ipse Stephanus domos ipsius Conradi, hereditates, et alia sua bona pretextu quorundam debitorum, quibus iamdicti Stephanus et socij sui ipsis eundem Conradum debitorem fore allegassent, non obstantibus litteris Regalibus dicto Conrado per Regiam Maiestatem graciosse concessis et donatis, inter alia continentibus, quod vniuerse hereditates, nec non res et bona dicti Conradi, quas prenominatus Stephanus et socij sui racione pretactorum bonorum, quibus idem Conradus eisdem obligatus fuisset, occupassent, juste et condigne estimacioni debuissent deputari et taxari, et eisdem digne et iuste taxatis, suis debitoribus solucionis satisfaccio debuisset exhiberi et impendi: attamen prefatus Stephanus et socij prenotatam gratiam minime aduertentes, vniuersas hereditates et bona prenarrata absque omni juris ordinē qualibet estimacione et taxatione seclusis, pro se ipsis occupassent et accepissent sibi per se solucionis satisfaccionem percipientes. Super quibus Stephanus prefatus respondisset, singula per eum in dicta causa acta ex juris dictamine et aministracione egisse, quodque ipse et socij sui de hereditatibus, rebusque et bonis non absque juris ordine et absque estimacione, sed per viam juris et per dignam estimacionem per probos octo ydoneos viros in arbitros, et amicabiles compositores, quatuor scilicet per ipsum Stephanum electos, et quatuor arbitros per Anthonium annotati Conradi verbo et in persona deputatos et electos habuissent et recepissent; et in eo se ad veridicam attestacionem Consilij Ciuitatis

Lewcha prenotata remissisissent, vbi idem Consilium, scilicet Iudex et jurati ciues omnibus et singulis predictis testimonium prebuissent. Insuper ad ipsius Stephani pretactorum amplio remissionem, idem Stephanus quandam compositionis et concordie litteram manu quondam Jeronimi de Zelma conscriptam, sigilloque ipsius proprio consignatam, in qua idem Conradus vbericrem ad cautelam propria manu se ascribendo includens subscripsisset, produxisset, clare continentem, quod omnes cause inter se actitate integraliter et in toto fuissent relegate amicablem sopite in tali modo, quod ipsi se mutuo promouere deberent et honorare, sibi inuicem amicitiam duntaxat et dileccionem exhibendo. Eciam ad dictorum maiorem concordie vnionem Stephanus annotatus asseruisset, omnes litteras obligatorias capitales et principales super pretactis debitis emanatas Conrado sepe dicto plenarie restituisse; nichilominus iam dictus Conradus per dominos Magistrum Thauarnicorum, Georgium Prepositum, et Iudices ac juratos ciues memoratos fuisset ibidem interrogatus et requisitus, an de ipsius fuisset consensu et voluntate, quod predicti quatuor arbitri nomine et verbo suo per Anthonium prefatum pro dictae vnionis concordia fuissent deputati et electi, qui respondens affirmasset, quod super hoc sua voluntas affuisset fauorosa, et plenus suus consensus eciam de singulis istis in dicta causa per dictos arbitros actis et negociatis. Quibus premissis iuxta pretactorum parcium propositiones et allegaciones taliter dispositum fuisset sentencionaliter et conclusum, videlicet quod causa antelata iuxta estimacionem pretactorum octo virorum arbitrorum parcium antedictarum in suo vigore debeat permanere eciam auctoritate littere vniones et concordie dicto Stephano per Conradum et Jeronimum antefatos tradite et concessae. Ceterum Conradus sepefatus postulasset ibidem petendo, quod iste due domus cum orto vno, que per quendam mercatorem de Colonia Hermannum Hemerden pro centum et octoaginta quatuor marcis grossorum ab ipso Conrado fuissent empte, eciam dignum et iustum precij deputarentur estimacioni et taxarentur. Super quo recognicionem et fassionem prouidorum virorum Iudicis et juratorum Ciuitatis

Lewcha antedictae, prout hoc in eorum registro et Ciuitatis libro dinoscitur fore conscriptum. Eciam quia Conradus prenotatus fassus recognouisset, pretactas centum et octoaginta quatuor marcas grossorum solus debitorem obligari, similiter fuisse conclusum: quod si eidem Conrado videretur, quod eedem domus et ortus antedictus maioris essent vendendi precij, quam pro eisdem centum et octoaginta quatuor marcis grossorum, extunc ipse Conradus infra vnus anni reuolucionem easdem centum et octoaginta quatuor marcas grossorum soluendo deponere debuisset cum effectu; quibus per eundem Conradum plenarie depositis, dictas domus et ortum apud manus suas tenere debuisset et possidere; sin autem predictorum grossorum et marcarum summam infra eiusdem anni reuolucionem non deponeret, extunc dictae domus et ortus qualibet mocione, impeticione seu aliquali impugnacione seclusis apud manus predictorum virorum, qui de dicto Hermanno Hemerden ipsos ortum et domus emissent, deberent permanere. Quibus sic peractis Conradus supranotatus petiuisset rogitando de dictis domibus vnā minorem apud manus prouidi Johannis Lorberer existentem ad annum vnum pro annuo censu tantummodo sibi collocari. Qui Johannes predictorum dominorum et virorum prouidorum precibus mitigatus, dictam domum pro annuo censu consueto sibi collocasset. Verum licet premissa causa coram Regia Maiestate ac Magnifico viro Thauarnicorum Regalium Magistro antedicto, nec non diuersorum locorum Judicum presencia diucius actitata et ventilata, et demum ex Regie Maiestatis commissione in nostri presenciam deducta, et propter sui arduitatem, et pluribus alijs de causis prenarratis certis interpositis terminorum dilacionibus, vt premissum est, vsque nunc prorogata fuerit, sepefatusque Conradus actor contra et aduersus Stephanum Rokkelfinger et socios ac fratres suos prenotatos, vt in causam attractos, quomodo ipsi vniuersas hereditates et res, nec non quelibet bona ipsius Conradi pretextu premissorum debitorum suorum absque omni via juris et justicie, et sine aliqua estimacione, et non eo modo, vt debuisset, occupasse, fructusque et vtilitates eorundem minus iuste et indebite percepisse, nec non dampna decem et septem milium florenorum camera-

lium vel circa sibi intulisse, nulla certa et euidenti comprobacione, sed solum simplici verborum prolacione proposuerit; annotatus vero Stephanus suo ceterorumque fratrum et sociorum suorum nominibus sepefatas hereditates ac res, nec non alia bona ipsius Conradi pretextu debitorum suorum, non sic absque omni via juris et justicie, et sine aliqua estimacione, prout idem Conradus asserit, sed iuxta mandatum Regium per omnem viam juris et justicie, debita et conscienciosa prehabita estimacione, ymo sic ut debuisset, legitime pro ipsorum debitis prius enarratis, prout liberarum Ciuitatum Regalium consuetudo ex postulat et requirit, recepisse et habuisse, fructusque et vtilitates, nec non prouentus huiusmodi hereditatum, rerumque et bonorum, ex eo non occupacione, neque pignoris, sed hereditario juris titulo, tamquam de ipsorum hereditatibus, rebus et bonis percepisse et leuasse allegauerit: tamen quia iam dictus Conradus per nos sepe sepius requisitus et iudice amonitus, si premissam suam accionem aliquo euidenti et probabili documento comprobare posset, quem in comprobacione sue accionis penitus defecisse, ipsumque Conradum pluribus per eum propositis deuiasse, ymo eciam multis alijs Regiam Maiestatem, tacita veritate, ymo suggesta falsitate infestasse et inquietasse; memoratos vero Stephanum Rokkelfinger et socios suos atque fratres iudice processisse, sepefatasque hereditates, res, nec non omnia alia bona, de quibus, vt supra, fit mencio, per omnem viam juris et justicie, debita eciam earundem et conscienciosa estimacione prehabita, ymo sic, vt debuerunt, legitime pro antedictis ipsorum debitis recepisse et habuisse, fructusque et vtilitates, nec non prouentus huiusmodi rerum et bonorum, non occupacione, neque minus iuste seu indebite, sed hereditario iuris titulo, tamquam de ipsorum hereditatibus, rebus et bonis legitime percepisse et leuasse ex premissis agnouimus manifeste. Et quamuis idem Conradus occasione premissorum suorum excessuum, quia fraus et dolus nemini patrocinari debent, grauioribus correccionibus et sentencijs emendandus et plectendus, nec non ad restitutionem eciam omnium fructuum et vtilitatum per ipsum Conradum de predictis hereditatibus, rebusque et bonis Stephano ac fratribus et socijs suis preno-

tatis, estimatis et pro ipsorum debitis antedictis traditis et appropriatis, vt premissum est, per ipsum Conradum lite pendente occupatis leuatorum et perceptorum iure permittente astringendus foret: tamen nos considerata et inspecta gracia per antedictum Serenissimum dominum nostrum Regem eidem Conrado in pluribus facta, de huiusmodi correccionibus et penis sibi infligi debendis ad presens supersedendo et fouendo, Christi inuocato nomine, solum Deum et eius iusticiam pre oculis habentes, fauore, odio, prece, precio, et qualibet alia prauitate, que contra nos per quempiam suspicionis causa allegari posset, procul motis, postpositis penitus et obmissis, maturo et digesto inter nos prehabito consilio, deliberacioneque precedente diligente, prenotatos honestos et prudentes viros predictarum decem Ciuitatum Terre Scepusiensis Iudices, nec non quinquaginta electas personas predictae Ciuitatis Lewchouiensis in premissis bene processisse, iusteque diffinuisse, et pro eo eandem ipsorum sententiam tanquam legum nostrarum imitatricem, et iuribus nostris consonam, bene et iuste latam in suo vigore permanendam, nec non honestorum et sapientum virorum Iudicum et juratorum ciuium predictarum trium Ciuitatum Regalium, videlicet Cassouiensis, Epperies et Bartha attestaciones approbandas fore et confirmari debere, et per consequens vniuersas hereditates, nec non quaslibet res, et omnia alia bona, que dudum antedicti Conradi prefuerunt, eisdem Stephano et fratribus suis prenotatis, pro antedictis ipsorum debitis, videlicet duobus milibus septingentis et sedecim florenis cameralibus, vt premititur, estimatas et appropriata, predictasque duas domos et ortum prenotatum per Hermannum dictum Hemenden de Colonia, ab ipso Conrado pro centum et octoginta quatuor marcis grossorum empicionis titulo receptas et habitum, et per eundem Hermannum quibuscunque hominum personis vendicionis titulo assignatas et traditum, apud eorundem manus habitas et existentem, ac eciam si de aliquibus hereditatibus et bonis antedictis fortasse per quempiam ex sinistra suggestionem ipsius Conradi, vt in pluribus apparet, exclusi haberentur, readiudicandos et reappropriandos fore, ymo tanquam ipsorum verum et legitimum ius readiudicari et reappropriari debere comperimus

luculenter. Quas quidem tam predictorum decem Iudicum, nec non quinquaginta electarum personarum sentencionales, quam eciam iam dictarum trium Ciuitatum, videlicet Cassouiensis, Epperies et Bartha Iudicum et juratorum attestacionales litteras, quoad omnes ipsarum continencias, clausulas et articulos, acceptamus, approbamus et in Dei nomine ratificamus; proindeque vniuersas hereditates et res, ac domos et ortum antedictos, nec non quelibet alia bona supradicta, cum vniuersis et singulis vtilitatibus suis, fructibus, pertinencijs, prouentibus et emolumentis quibuscunque, eisdem Stephano ac fratribus et sociis suis antedictis, tanquam ipsorum verum et legitimum ius per hanc nostram sententiam diffinitiuam in perpetuum readiudicamus et reappropriamus, ymo relinquimus et committimus iure perpetuo irrenocabiliter possidendas, tenendas pariter et habendas pacifice et quiete, Iuribus nostris requirentibus atque lege; contradiccione ipsius Conradi et heredum suorum obuiare non valente, eidemque Conrado et suis adherentibus et posteritatibus vniuersis in premissis, sub antedictis penarum et obligaminum vinculis, vtputa amissione capitis, nec non solucione expensarum, et fidei ac honoris suorum violacione, silentium perpetuum imponentes. Insuper vniuersas et quaslibet litteras, sub quocunque verborum tenore super premissis quoquomodo harum in contrarium fortassis confectas et emanatas, cassas, vanas et viribus carituras, ac exhibitoribus earundem nocituras relinquendo et pronunciando; alios eciam quoslibet processus, et omnia exinde secuta et sequenda annullantes, nullius vigoris per amplius esse volumus vel momenti, iudiciaria nostra, ymo vero Regie Maiestatis auctoritate nobis in hac parte iniuncta et imposita, ac iustitia mediante. In cuius rei efficax testimonium, et nostre iudicarie commissionis memoriam firmitatemque perpetuam, nos, videlicet Iudex et iurati Ciues predictae Ciuitatis Budensis presentes litteras pro antedictis honorabilibus et circumspcctis viris Cassouiensis, Albe Regalis et Pesticiensis Ciuitatum Regalium Iudicibus et iuratis ciuibus coassessoribus nostris, ac eciam pro nobis ex commissione et voluntate eorundem, nomine et verbo nostrum omnium Iudicum et juratorum ciuium predictorum editas et confectas, sigilli Ciuitatis nostre

appressione iussimus communire. Datum decima die termini
prenotati, anno Domini millesimo quadringentesimo vigesi-
mo nono.

Ad mandatum dominorum in Judicio
considencium
Cristianus Bawman de Coloswar
dictus Notarius Budensis.

(Eredetie bõrhártyán melynek hátára Buda városnak pecsétje van
nyomva; Kassa sz. k. város levéltárában).

RÉWAI FERENCZ

NÁDORI HELYTARTÓ FIAINAK

HAZAI ÉS KÜLFÖLDI

ISKOLÁZTATÁSA

1538—1555.

FRANKL VILMOS,

LEV. TAGTÓL.

(Olvastatott a M. T. Akademia 1872. december 9-iki ülésén.)

PEST.

EGGENBERGER-FÉLE AKAD. KÖNYVKERESKEDÉS.

(HOFFMANN ÉS MOLNÁR.)

1873.